

جمع بندی:

۱. در مجموع از نظر قواعد جمع بین روایات، حق با مرحوم صاحب حدائق است چرا که حمل «روایات دال بر وجوب غسل» بر بول حمیر و بغال و خیل و حمل «روایات دال بر طهارت» بر بول سایر ما یؤکل لحمه، اولاً؛ دارای شاهد جمع است که همان ۲ روایات دسته دوم است. ثانیاً؛ استدلال ذیل روایت زراره (۱ دسته سوم) که ملاک را «ما جعله الله للأكل» قرار داده است، این جمع را به راحتی قابل قبول کرد و بالاتر آنکه معنای «ما یؤکل لحمه» را تفسیر می‌کند. ثالثاً؛ روایات ۱ دسته چهارم که امر به نضح در بول شتر کرده است، مؤید این جمع است. چرا که شتر حیوانی است که هم برای اکل آفریده شده است و هم برای حمل و نقل و لذا حکمی بین دو حکم دیگر دارد (که همانا نضح است که نه غسل است و نه طهارت مطلق). و اما تفصیل بین بول رطب و یابس در هر صورت یک امر خلاف اجماع است و یا باید روایات دال بر آن را حمل بر آن کنیم که در فرض خشک بودن اصلاً اصابتی صورت نکرده است و یا بگوییم روایت ناظر به آن است که اگر بول به سبب خورشید خشک شود، تطهیر شده است.
۲. پس علت پذیرش تفصیل صاحب حدائق، اولاً خاص بودن روایات نجاست نسبت به روایات طهارت نیست (چنانکه خود ایشان ادعا کرده بود) چرا که روایت ۵ دسته شش، دال بر طهارت است و نسبت به روایات بول حمار و خیل و بغال، عام نیست بلکه مابین است. و ثانیاً؛ ضعیف بودن روایات دال بر طهارت نیست (که مرحوم خوبی ادعا کرده بود) چرا که روایات دال بر طهارت را از حیث سندی تصحیح کردیم. بلکه علت وجود روایاتی است که شاهد بر جمع این دو دسته‌اند.
۳. اما آنچه مرحوم خوبی در بیان بحث آورده‌اند که فتوی به نجاست بول حمار و اسب و بغال خلاف اجماع قاطع و سیره عملی مسلم علماست، می‌تواند مانع از پیدایش جمع مذکور شود.
۴. در هر حال احتیاط در آن است که از ابوال این سه حیوان اجتناب شود، اگرچه حکم به نجاست آنها هم محل تأمل است.

۵. اصف الی ذلک آنکه، طهارت روث این حیوانات عرفاً با نجاست بولشان قابل جمع نیست چرا که متعارفاً در مورد حیوانات مذکور این دو آمیخته با هم هستند و وقتی شارع حکم به طهارت روث می‌کند، طهارت روث با طهارت بول ملازمه دارد. (اللهم الا ان یقال در بول نوعی پاشیدن و انتشار موجود است و لذا می‌تواند تسری بیشتری داشته باشد).

مسئله ۵: طهارت روث غیر پرندگان دارای نفس سائله، حلال گوشت

۱. در مسئله قبل حکم بول این دسته از حیوانات را خواندیم.
۲. و همچنین دیدیم که بر طهارت روث این حیوانات ادعای اجماع شده است و حتی مرحوم صاحب حدائق که در بول حمار و بغال و خیال قائل به نجاست شده بود، در مورد روث آنها حکم به طهارت کرده بود.
۳. عمده بحث در این مورد هم روایات است که آنها را مرور می‌کنیم:

دسته اول) روایات دال بر طهارت:

یک) «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْبَرَقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَا بَأْسَ بِرُوثِ الْحُمُرِ وَ اغْسِلْ أَبْوَالَهَا.»^۱

دو) «وَعَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي الْأَغْرِّ النَّحَّاسِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنِّي أَعَالِجُ الدَّوَابَّ فَرُبَّمَا خَرَجْتُ بِاللَّيْلِ وَقَدْ بَالْتُ وَ رَأَيْتُ فَيَضْرِبُ أَحَدَهَا بِرِجْلِهِ أَوْ يَدِهِ ، فَيَنْضَحُ عَلَيَّ ثِيَابِي فَأَصْبِحُ فَارَى أَثَرَهُ فِيهِ فَقَالَ لَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ .»^۲

و رَوَاهُ الصَّدُوقُ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي الْأَغْرِّ النَّحَّاسِ : مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: فَيَنْضَحُ عَلَيَّ ثَوْبِي فَقَالَ لَا بَأْسَ بِهِ .»^۲

سه) «وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ مُحَمَّدِ الْحَلْبِيِّ فِي حَدِيثٍ: أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ السَّرْقِينِ الرُّطْبُ أَطَأَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَا يَضُرُّكَ مِثْلَهُ.»^۳

چهار) «وَعَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَدِيثٍ قَالَ: إِنْ كَانَ مِمَّا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ فَالصَّلَاةُ فِي وَبْرِهِ وَ بَوْلِهِ وَ شَعْرِهِ وَ رُوْتِهِ وَ أَلْبَانِهِ وَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ جَائِزٌ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّهُ ذَكِيٌّ.»^۴

پنج) «وَعَنْ الْمُفِيدِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُصَدِّقٍ عَنْ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كُلُّ مَا أَكَلَ لَحْمُهُ فَلَا بَأْسَ بِمَا يَخْرُجُ مِنْهُ.»^۵

۱. وسائل الشیعة، ج ۳، ص ۴۰۶، ح ۳۹۹۴

۲. همان، ص ۴۰۷، ح ۳۹۹۵

۳. همان، ص ۳۹۹۶، ح ۳۹۹۶

۴. همان، ص ۴۰۸، ح ۳۹۹۹

۵. همان، ص ۴۰۹، ح ۴۰۰۵

دسته دوم روایاتی که به نوعی حکم به غسل می‌کند:

یک «عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ فِي قُرْبِ الْإِسْنَادِ عَنْ أَحْمَدَ وَ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِي مُحَمَّدَ بْنَ عَيْسَى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَّابٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّوْثِ يُصِيبُ ثَوْبِي وَ هُوَ رَطْبٌ قَالَ إِنْ لَمْ تَقْدِرْهُ فَصَلِّ فِيهِ»^۱

ما می‌گوییم:

مفهوم این روایات آن است که اگر باعث کثیفی شده است، مانع صلاة است.

دو «وَ عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَخِيهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الثَّوْبِ يُوَضَعُ فِي مَرْبِطِ الدَّابَّةِ عَلَى بَوْلِهَا أَوْ رَوْثِهَا قَالَ إِنْ عَلِقَ بِهِ شَيْءٌ فَلْيَغْسِلْهُ وَ إِنْ أَصَابَهُ شَيْءٌ مِنَ الرَّوْثِ أَوْ الصُّفْرَةِ الَّتِي يَكُونُ مَعَهُ فَلَا تَغْسِلْهُ مِنْ صُفْرَةٍ.»^۲

ما می‌گوییم:

دلالت اولیه این روایات آن است که اگر نجاست روث به لباس مطلق است باید شسته شود و در ادامه صرفاً می‌گوید زردی که می‌تواند ناظر به بول باشد را لازم نیست بشوید ولی در روث حکم به طهارت نمی‌کند.

سه «عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ فِي كِتَابِهِ عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الثَّوْبِ يَقَعُ فِي مَرْبِطِ الدَّابَّةِ عَلَى بَوْلِهَا وَ رَوْثِهَا كَيْفَ يَصْنَعُ قَالَ إِنْ عَلِقَ بِهِ شَيْءٌ فَلْيَغْسِلْهُ وَ إِنْ كَانَ جَافًا فَلَا بَأْسَ.»^۳

ما می‌گوییم:

این روایت علاوه بر آنچه ذیل روایات قبل آوردیم بین خشکی و تری هم فرق می‌گذارد. اللهم الا ان يقال، مراد از این روایت آن است که اگر عذر و وقتی خشک بوده به لباس چسبیده، آن را نجس نکرده است ولی اگر موقع اصابت تر بود، باعث نجاست شده است و باید شسته شود.

و در هر حال امر به غسل در صورت تعلیق دال بر نجاست است.

۱. همان، ص ۴۱۰، ح ۴۰۰۹

۲. همان، ص ۴۱۱، ح ۴۰۱۲

۳. همان، ح ۴۰۱۴